

Aretusväärtuse lineaarne hindamine

Lineaarse hindamise süsteemis võrreldakse mingi täku kõigi järglaste iga üksikut tunnust sama tunnuse keskmisega kogu tõus. Iga tunnuse kohta arvutatakse selle indeks, st täku kõigi järglaste vastava tunnuse hinnangu ja tõu keskmise vastava tunnuse hinnangu suhe. See väljendatakse korrutatuna sajaga, nii et keskmine on 1,0 asemel 100. Väärtused üle 100 näitavad erinevust keskmisest tunnuse parempoolsete väärtuste poole, väärtused alla 100 vasakpoolsete väärtuste poole. See ei tähenda paremat või halvemast, vaid lihtsalt suunda keskmisest, näiteks ei eetsine ega taatsine esijalgade seis pole hea, aga eetsine on vastavas diagrammis asetatud vasakule, taatsine paremale.

Näidisenäidiseks vaadake kahe väga erineva täku diagramme. Vasakul on trakeeni tõugu koolisõidutäkk Gribaldi, paremal takisõidusõidu KWPNI täkk Heartbreaker. Paremini saate diagrammist aru, kui loete paralleelselt allpool esitatud eestikeelsete tunnuste nimekirja. Kuna tunnuste nimetused on diagrammis hollandi keeles ja nummerdamata, jälgige nende rühmitumist ja järjekorda.

GRIBALDI

KENMERKEN SPORT

fokwaarde springen 41	betrouwbaarheid % 86	leeftijd oudste nakomelingen in de sport 7-9 jr
fokwaarde dressuur 146	betrouwbaarheid % 95	

KENMERKEN BOVENBALK

exterieur beweging 107	hoogtemaat 2,00	BTBH % ext. en bew. 98
vrij springen 85		BTBH % spr. 93

KENMERKEN ONDERBALK

romp: model	rechthoek opwaarts	98	vierkant neerwaarts
hoofd hals verb. halslengte	licht	93	zwaar
halsrichting	lang	92	kort
halsbespiering	verticaal	92	horizontaal
hoogte-schoft	zwaar	93	arm
schouderligging	hoog	92	laag
	schuin	100	steil
verloop rug	strak	105	week
verloop lendenen	strak	107	week
kruisligging	hellend	93	recht
kruislengte	lang	91	kort
stand voorbeen	bokbenig	104	hol
stand achterbeen	sabelbenig	100	steil
kootstand	week	102	steil
hoefvorm	breed	115	smal
verzenen	hoog	101	laag
kwaliteit beenw.	hard	94	voos
omvang beenw.	zwaar	103	fijn
stap: ruimte	lang	80	kort
stap: correcth.	toontredend	95	frans
draf: ruimte	lang	88	kort
draf: souplesse	lang	87	stug
draf: kracht	soepel	95	slap
draf: balans	krachtig	90	duwend
galop: ruimte	dragend	102	kort
galop: afdruk	ruim	108	slap
galop: balans	krachtig	99	duwend
afdruk: richting	naar boven	109	naar voren
afdruk: snelheid	vlug	119	traag
techniek: voorb.	gevouwen	120	gestrekt
techniek: rug	rond	108	hol
techniek: achterh.	open	116	vast
vermogen	veel	116	weinig
souplesse	veel	108	weinig
voorzichtigheid	voorzichtig	117	onvoorzichtig

HEARTBREAKER

KENMERKEN SPORT

fokwaarde springen 171	betrouwbaarheid % 92	leeftijd oudste nakomelingen in de sport 10 jr e.o.
fokwaarde dressuur 113	betrouwbaarheid % 66	

KENMERKEN BOVENBALK

exterieur beweging 113	hoogtemaat -2,30	BTBH % ext. en bew. 92
vrij springen 116		BTBH % spr. 93

KENMERKEN ONDERBALK

romp: model	rechthoek opwaarts	107	vierkant neerwaarts
hoofd hals verb. halslengte	licht	99	zwaar
halsrichting	lang	104	kort
halsbespiering	verticaal	99	horizontaal
hoogte-schoft	zwaar	96	arm
schouderligging	hoog	99	laag
	schuin	89	steil
verloop rug	strak	101	week
verloop lendenen	strak	102	week
kruisligging	hellend	91	recht
kruislengte	lang	100	recht
stand voorbeen	bokbenig	94	hol
stand achterbeen	sabelbenig	104	steil
kootstand	week	111	steil
hoefvorm	breed	106	smal
verzenen	hoog	96	laag
kwaliteit beenw.	hard	80	voos
omvang beenw.	zwaar	108	fijn
stap: ruimte	lang	104	kort
stap: correcth.	toontredend	109	frans
draf: ruimte	lang	104	kort
draf: souplesse	soepel	97	stug
draf: kracht	krachtig	92	slap
draf: balans	dragend	97	duwend
galop: ruimte	ruim	96	kort
galop: afdruk	krachtig	84	slap
galop: balans	dragend	87	duwend
afdruk: richting	naar boven	83	naar voren
afdruk: snelheid	vlug	82	traag
techniek: voorb.	gevouwen	82	gestrekt
techniek: rug	rond	88	hol
techniek: achterh.	open	89	vast
vermogen	veel	89	weinig
souplesse	veel	78	weinig
voorzichtigheid	voorzichtig	82	onvoorzichtig

Nende kahe hobuse diagramme võrreldes torkab kõigepealt silma, et hüppeomaduste indeksid ja vastavad jooned diagrammis on täiesti vastupidise suunaga.

Heartbreakeril on nad kõik 91 või väiksemad, Gribaldil enamuses üle 109 (selja tehnika 108, nõtkus 108). See tähendab, nagu tunnuste nimekirja vaadates ise veenuda võite, et Heartbreaker on hüppeomaduste maksimaalne parandaja, Gribaldi aga halvendaja. Samas liikumise hinnanguid vaadates on need Gribaldil sammu pikkuse, traavi pikkuse, nõtkuse ja tasakaalu osas 91 või vähem, see tähendab paremad. Ka teiste sammu ja traavi oma-

duste osas on Gribaldi väga tugev parandaja, aga galoppi ta oma järglastel parandanud ei ole, on teinud lühemaks ja nõrgemaks, ainult tasakaal on natuke paranenud. Jalgade ehituses näeme, et Heartbreaker kipub andma rohkem eetsirandmesust, sirgeid tagajalgu, püstsõrgatsit, Gribaldi natuke taatsirandmesust, kitsast kapja ja mõlemad annavad jalgadele kuiva ehitust.

Kehaehituses võib Heartbreakeri järglastel esineda rohkem ruutformaati, õlg on sageli väga lügas ja laudjas väga luip. Gribaldi järglased paistavad silma hea pea-kaela liitumisega, pika lihaselise kaelaga, kõrge turjaga, aga õlg on püstisem, selg

ja nimme on pehmeõitu, laudjas väga pikk. Gribaldi annab oma järglastele keskmiselt 2 cm suuremat turjakõrgust, kui on KWPN keskmine (165 cm), Heartbreaker aga keskmiselt 2,3 cm madalamat turjakõrgust. Üldisemad ja hinnangulisemad indeksid on diagrammide kohal: eksterjäär Gribaldi 107, Heartbreaker 113, liikumine Gribaldi 109, Heartbreaker 105, vabahüpped Gribaldi 85, Heartbreaker 116. Turjakõrguse (hoogtemaat) muutus on antud sentimeetrites.

Meie oludes ei ole selline täpne statistika veel võimalik, aga milliseid tunnuseid vaadelda, seda võime ikka õppida. Ja veelkord tuleb see hindamissüsteem meelde, et tunnused paranduvad üksikult ning paaride valikul tuleb, vähemalt mõlema vanema kõrge kvaliteedi puhul, jälgida üksikuid omadusi rohkem kui tervikut.

Kuna KWPN on meie aretuses kõige rohkem kasutatav välismaine komponent ja kõige arvukam importtõug ka spordis, siis on ehk huvitav vaadelda, mida leiame kuulsamate KWPN täkkude aretusväärtuse lineaarse hindamise diagrammides. Tuleb välja, et kõige rohkem annavad suurt kasvu Contender ja Indorado (+3,89 cm), meil rohkem kasutatutest Burggraaf (+2,99 cm), Caretino (+2,88 cm), kasvu vähendavad eriti Hollywood (-3,93 cm), meil kasutatutest Julio Mariner (-3,21 cm) ja Heartbreaker (-2,3 cm). Mõned täkkud parandavad nii hüpet kui liikumist peaaegu maksimaalselt, sellised on või on olnud tuntumatest Caretino, Chin Chin, Lupicor, Lux, Manhattan, eriti paistavad kõigi hüppeomaduste maksimaalsete parandajatena silma veel Mermus, Odermus, Kojak, Larino, traavi arendajana näib ületamatu Jazz, kuigi sammus on palju harkvarbsust ja galopis nõrka äratõuet. Peale galopi annab kõigi liikumiste parimat kvaliteeti Gribaldi, muidugi on kõigi liikumiste parandajad Flemmingh ja Florencio, kuid esimese järglastel on jälle nõrk galopp, teisel ei peeta traavi ja galoppi küllalt jõulisteks. Huvitav, et hüppetäkkude edetabeli juhi Darco järglased ei paista silma ühegi tunnusega ei ühele ega teisele poole äärmusesse, peale eriti suure hüppe võimsuse.

Mida üldse selline diagramm hobuse kohta teada annab, on huvitav välja lugeda näiteks Quidam de Reveli diagrammist, kui veel samal ajal vaadata tema pilti meie loo esimeses osas. Saame teada, et ta järglased on KWPN keskmisega võrreldes lühikesed, lühema ja horisontaalsema kaelaga, tugeva seljaga, lühema luupu laudjaga, kitsaste kapjadega, väga kuivade jalgadega, koondvarbema ja lühema sammuga, lühema traaviga, suure ja tasakaalus galopiga, maksimaalselt on täkk parandanud kõiki hüppeomadusi, ainult ettevaatlikkust mitte eriti tugevalt.

KWPN lineaarses hindamises hinnatavate tunnuste nimekiri

Kehaehitus

1. KEHA: kuju (ristkülik – ruut), keha pikkus on õlaluunukist tuhara tagumise punktini, kõrgus on turjakõrgus.
2. KEHA: suund (ülesmäge – allamäge), esiotsal hobust on raskem koondada ja juhtida, koolisõidus on sellest harjutuse hinne, vanemates diagrammides see tunnus puudub.
3. PEA-KAELA LIITUMINE (kerge – raske), kerge, liikuv liitumine on vajalik hea ratsme kontakti ja pehme suu tagamiseks, see on sellest kukla pikkusest kui lõuapärade laiusest.
4. KAELA PIKKUS (pikk – lühike), hea pikkus tagab pehmes ratsmes käimise. Liiga pikk kael võimaldab ratsme vältimist, on teatud nõrkuse tunnus, liiga lühike teeb hobuse jäigaks liikumises ja juhtimisel.
5. KAELA ASETUS (vertikaalne – horisontaalne), see, võib hüppehobustel olla horisontaalsem, koolisõiduhobustel vertikaalsem.
6. KAELA LIHASTIK (raske – kõhetu), raske kaelaga hobune ei ole nõrke, liiga kõhetu kael ei võimalda koolisõidus vajalikku kaares kaela.

7. TURJA KÕRGUS (kõrge – madal), turja kõrgusest on sadula asukoht. Liiga kõrge turi võib kergesti saada sadula tekitatud vigastusi.

8. ÕLA ASEND (längus – püstine), see on abaluu kalle ja ka sellest on ratsaniku asukoht hobuse raskuskeskme suhtes. Püstise õla puhul on ratsaniku raskus rohkem esiotsal.

9. SELJAJOON (kumer – nõgus), selg peaks olema tugev, aga mitte jäik, nõrke, aga mitte nõrk.

10. NIMMEJOON (kumer – nõgus), sujuv, hea lihastikuga nimmejoon aitab hobusel kasutada oma selga igal liikumisel, Tugev nimmelihastik aitab avada tagaosa hüppe teises faasis.

11. LAUDJA KUJU (luip – horisontaalne), liiga luip laudjas vähendab tagaotsa liikuvust, raskendab õiget koondamist, eriti piiafeel ja passaazhil, liiga horisontaalne laudjas ei ole elastne.

12. LAUDJA PIKKUS (pikk – lühike), traditsioonilise kolmikjootuse järgi peaks laudja pikkus olema 1/3 kere üldpikkusest.

13. ESIJALGADE SEIS (eetsine – taatsine), vastupidavaim on küljvaates sirge seis, koond- ja harkvarbalisust või koond- ja harkjalsust hinnatakse sammu hinnetes.

14. TAGAJALGADE SEIS (saabeljas – sirge), seda väljendab kämbla ja sääre nurk, keskmiselt on see 150 kraadi, äärmused suurendavad liigesepindade ja sidemete-kõõluste koormust.

15. SÖRGATSITE SEIS (pehme – püstine), liiga pikk ja pehme sõrgats ei pea kaua vastu, liiga lühike ja püstine loob jäikuse liikumisel ning suurendab õlgade koormust.

16. KABJA KUJU (lai – kitsas), kabjad peavad olema ühesugused ja hästi arenenud.

17. PÄKA KÕRGUS (kõrge – madal), päkast on kabja ja sõrgatsi nurk.

18. JALGADE KVALITEET (kuiv – kore), see näitab ka hobuse üldist kvaliteeti ja tervist

19. JALGADE TUGEVUS (tugev – õrn), vaja on tugevaid luid ja kõõluseid, aga liiga tugeva luustikuga kaasneb vähene elastsus.

Liikumine

20. SAMMU PIKKUS (pikk – lühike), liiga pikk samm võib raskendada koondamist ja olla liiga esiotsal, lühike samm on igal juhul halb ja ebamugav ratsanikule.

21. SAMMU KORREKTSUS (koondvarbsus – harkvarbsus), vaadatakse kabja pöördumist sõrgatsiliigest.

22. TRAAVI PIKKUS (pikk – lühike).

23. TRAAVI ELASTSUS (elastne – jäik).

24. TRAAVI IMPULSS (tugev – nõrk), tagajalgade tõukejõu mõõt.

25. TRAAVI TASAKAAL (kandev – edasitõukav, lükkav).

26. GALOPISAMMU PIKKUS (pikk – lühike).

27. GALOPI IMPULSS (tugev – nõrk).

28. GALOPI TASAKAAL (kandev – lükkav).

Hüpe

29. ÄRATÕUKE SUUND (üles – edasi), vaadatakse, kui võrd suudab hobune panna oma turja liikuma üles.

30. ÄRATÕUKE KIIRUS (kiire – aeglane), loeb aeg jalgade maandumisest enne hüpet kuni lahkumiseni maast.

31. ESIJALGADE TEHNICA (köverdatud – sirutatud), kui võrd on köverdatud kõik esijalgade liigestes.

32. SELJA TEHNICA (kumer – nõgus), kuidas kael ja selg järgivad hüppe trajektoori samas kaares.

33. TAGAOTSAS TEHNICA (avatud – kinnine), avamisliigutuse võime hüppe teises faasis.

34. VÕIMSUS (suur – väike), hobuse võime jõuliselt tõusta ja samas teha küllalt pikk hüpe, st loeb hüppe suurus.

35. ELASTSUS (nõrke – jäik), kogu keha elastsus hüppe ajal, kaasa arvatud maandumine.

36. ETTEVAATLIKKUS (ettevaatlik – hooletu), loomulik võime ja tahe mitte teha vigu.